

ВІДГУК

*офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Мироненко-Шульган Олени Миколаївни на тему « Правове регулювання
фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах
фінансової кризи» подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Державного
податкового університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі
знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»*

Актуальність теми дослідження.

Актуальність правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в сучасному економічному середовищі важко переоцінити. Малі підприємства відіграють ключову роль у створенні робочих місць, стимулюванні інновацій та забезпеченні рівноваги в економічному ландшафті країни. Однак їм часто важко здійснювати доступ до фінансування через відсутність достатніх власних ресурсів та обмежений доступ до кредитів за ринковими умовами. Законодавчі ініціативи, спрямовані на підтримку малих підприємств, забезпечують необхідні умови для їхнього розвитку. Наприклад, надання пільгових умов для кредитування дозволяє зменшити фінансові витрати та ризики, пов'язані з погашенням боргів. Програми грантів та субсидій надають можливість малим підприємствам залучати безповоротні кошти на розвиток інноваційних проектів та підвищення конкурентоспроможності.

Додатково, прозорість та ефективне управління цими програмами забезпечуються через встановлення чітких критеріїв отримання підтримки, системи обов'язкової звітності та моніторингу використання коштів. Це дозволяє уникнути зловживань та корупції, збільшує довіру до державної підтримки та стимулює підприємницьку активність.

Отже, ефективне правове регулювання фінансової підтримки малих підприємств є не лише необхідним елементом економічного розвитку, але й ключовим фактором, що сприяє створенню стійкого та інклюзивного економічного середовища.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.
Детально ознайомившись із науковим дослідженням Мироненко-Шульган О.М. можна говорити, що робота виконана із застосуванням загально філософських методів дослідження та використанням спеціальних правових методів, а

результати дослідження які підтвердили ефективність застосованих методів. Зокрема, застосувавши історико-правовий метод здобувачка дослідила еволюцію правового регулювання фінансової допомоги держави малого підприємництва в Україні (підрозділ 1.2). За допомогою діалектичного методу було досліджено теоретико-правові визначення основних понять у сфері фінансової допомоги держави малому підприємництву (підрозділ 2.1), дане визначення поняття малого підприємництва, виокремлено його ознаки та форми (підрозділ 1.1). Системно-структурний метод дозволив авторці встановити зв'язок між суміжними поняттями та категоріями (підрозділи 1.1, 2.1), а порівняльно-правовий та догматичний - сформулювати пропозиції щодо удосконалення правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Крім того застосовувались також інші методи дослідження, які належним чином описані в роботі.

В дослідженні сформульовано науково обґрунтовані висновки та пропозиції, які визначають основні напрями удосконалення правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи, що відображено у 8 публікаціях, серед яких: 3 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 3 тез доповідей на науково-практичних конференціях, круглих столах, конгресах та 2 публікації, які додатково відображають результати дисертації. У публікаціях здобувачки містяться обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до поставленого завдання. Кожна стаття опублікована у окремому випуску науково-практичного видання, що цілком відповідає умовам для зарахування статей за темою дисертації.

Запропоновані висновки та пропозиції сформовані на підставі належного опрацювання відповідної кількості наукових джерел, нормативних документів та інших аналітично-довідкових матеріалів (226 найменувань), це дозволило авторці вирішити поставлені завдання, реалізувати актуальні завдання в контексті правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи.

Отже, дисертаційне дослідження підготовлене Мироненко-Шульган Оленою Миколаївною у Державному податковому університеті за науковим рівнем, кількістю та змістом наукових публікацій відповідає вимогам до такого типу робіт.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Аналіз дисертаційного дослідження дає можливість говорити про те, що викладена в роботі новизна повністю відповідає дійсності. Новизна полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи.

Авторкою запропоновано визначення поняття «фінансово-правове регулювання підприємництва» (це система правових норм, що визначають правові засади організації та здійснення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання у сфері мобілізації, управління, розподілу та використання публічних фінансових ресурсів); «державна фінансова підтримка малого та середнього підприємництва» (це вид державної допомоги в закріпленій в законодавстві формі, що надається уповноваженим органом влади відповідним суб'єктам малого та середнього підприємництва на принципах ефективності, доступності, відкритості та прозорості, створення рівних можливостей, недопустимість порушення здорової конкуренції у визначеному імперативно-правовими нормами порядку з публічних фондів грошових коштів з метою забезпечення створення, розвитку малого та середнього підприємництва та задоволення публічного інтересу); «фонд підтримки малого та середнього підприємництва» (це публічний централізований цільовий бюджетний фонд грошових коштів, порядок створення та функціонування якого здійснюється на підставі нормативно-правового акту імперативного характеру в межах відповідної бюджетної програми у складі спеціального фонду відповідного (місцевого, державного) бюджету, уповноваженим на те органом влади які функціонують на засадах відкритості і прозорості з метою сприяння реалізації державної політики у сфері підтримки підприємництва для задоволення

публічних потреб); «фонд підтримки малого та середнього підприємництва» (це публічний децентралізований цільовий позабюджетний фонд грошових коштів, юридична особа, порядок створення та функціонування якого здійснюється на підставі як нормативно-правового акту імперативного, так і диспозитивного характеру в межах відповідної бюджетної програми, уповноваженим на те органом влади або юридичною чи фізичною особою з метою сприяння реалізації державної політики у сфері підтримки підприємництва для задоволення публічних потреб), а також запропоновано принципи державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснено їх характеристику, а саме: законності, допустимості, визначеності, публічності, відкритості та прозорості, економічної доцільності, відповідальності, моніторингу та контролю, непорушення принципів здорової економічної конкуренції.

В результаті проведеного дослідження набули подальшого розвитку пропозиції щодо розуміння особливостей функціонування малого підприємництва в умовах фінансової кризи в Україні та відповідно характеристики правового регулювання фінансової державної підтримки малого підприємництва; розуміння ефективного адміністративного та фінансового контролю за діяльністю відповідальних осіб, оскільки без ефективного контролю неможливо виявити невиконання або неналежне виконання обов'язків відповідальних органів в сфері фінансової підтримки малого підприємництва; розуміння правового статусу джерел фінансової державної підтримки: до джерел відносяться публічні фонди коштів, які мають два правових статуси: «фонди підтримки малого та середнього підприємництва» як публічний централізований цільовий бюджетний фонд грошових коштів; «фонди підтримки малого та середнього підприємництва» як публічний децентралізований цільовий позабюджетний фонд грошових коштів.

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію під час доповідей на науково-практичних конференціях, були опубліковані у фахових науково-практичних виданнях України та за кордоном. Публікації сприяли реалізації поставлених у дисертації завдань, а напрацювання авторки впроваджено в освітній процес.

Отже дисертаційне дослідження Мироненко-Шульган О.М. проведено на достатньо високому науково-методичному та методологічному рівнях, результати та основні положення дисертації, що виносяться на захист, відповідають усім вимогам що висуваються для здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими, логічними та мають належний ступінь наукової новизни та практичне значення, тому, зважаючи на вище викладене, можемо стверджувати, що здобувачка в достатній мірі опанувала методологію наукової діяльності та заслуговує на позитивну оцінку рецензента.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідивши дисертаційне дослідження Мироненко-Шульган О.М. «Правове регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи» можна зробити висновок, що авторка провела ґрунтовне комплексне наукове дослідження, що відповідає поставленій меті та завданням.

Висновки зроблені дисертанткою в роботі мають достатній рівень обґрунтування, положення та пропозиції, що сформовані вперше, мають високий ступінь наукової новизни, їх обґрунтованість не викликає зауважень. Рекомендації в дисертаційній роботі науково аргументовані та ґрунтуються на висновках дослідження.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Наукові результати і положення, що виносяться на захист одержані завдяки використанню сукупності методів наукового пізнання як загальнонаукових, так і спеціальних методів, аналізу масиву нормативно-правових актів та наукових праць.

Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети дослідження чіткі і зрозумілі і повною мірою відповідають встановленим вимогам. Завдання поставлені здобувачкою для дослідження загалом виконані і мета досягнута. Дисертантка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Полягає в тому, що сформульовані положення, висновки та пропозиції мають теоретичний

та практичний інтерес, можуть бути використані для подальших наукових досліджень в науці фінансового та адміністративного права. Отримані дисертанткою результати можуть бути використані: у законотворчості – з метою розроблення нормативно-правових актів й удосконалення діючих щодо фінансової підтримки держави суб'єктів малого підприємництва; у правозастосуванні – для вдосконалення практичної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; у науково-дослідній сфері – під час подальших наукових досліджень публічної фінансової діяльності; у освітньому процесі – під час викладання дисципліни «Фінансове право», інших правових дисциплін, а також при написанні підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження Мироненко-Шульган О.М. здійснене українською мовою, має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 233 сторінки, із яких основного тексту 195 сторінок. Список використаних джерел складає 226 найменувань, що розміщені на 27 сторінках, а також 4 додатки на 11 сторінках.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводиться перелік публікацій, в яких викладені основні результати рецензованої роботи. Анотація представлена українською та англійською мовами.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, практичне значення результатів та зазначено інформацію про апробацію результатів дослідження на науково-практичних заходах.

У першому розділі «Теоретико-правові основи функціонування малого підприємництва в Україні» розкрито правову сутність малого підприємництва,

виділено його характерні ознаки: самостійність, ініціативність, систематичність, здійснення такої діяльності на власний ризик як ознака підприємницької діяльності, є учасником публічних фінансово-правових відносин. Крім того під суб'єктом малого підприємництва як об'єкта фінансово-правового регулювання авторка пропонує розуміти учасника публічних фінансово-правових відносин, що здійснює самостійну, систематичну, ініціативну господарську діяльність на власний ризик та з метою отримання прибутку, який характеризується якісними та кількісними показниками, визначеними в законодавстві для такого виду підприємництва. Розглянувши правове регулювання форм здійснення малого підприємництва в Україні здобувачка чітко окреслює проблему щодо розмежування видів суб'єктів підприємницької діяльності і форм суб'єктів малого підприємництва та зазначає, що у контексті даного дослідження видами суб'єктів підприємницької діяльності є їх градація відповідно до кількості працівників та розміру отриманого доходу. У свою чергу формами суб'єктів малого підприємництва є здійснення підприємницької діяльності через ФОП або створення юридичної особи.

Другий розділ «Правове забезпечення фінансової підтримки малого підприємництва в Україні» складається з двох підрозділів які присвячені правовому регулюванню фінансової підтримки малого підприємництва на державному та на регіональному рівні.

Давши визначення державної фінансової підтримки малого та середнього підприємництва здобувачка виділяє ознаки державної фінансової підтримки МСП, а саме: закріплення порядку її надання у імперативно-правових нормах; визначення форм фінансової державної підтримки у імперативно-правових нормах; наявність уповноваженого органу влади на державному та місцевому рівні, який приймає рішення про надання такої підтримки; наявність суб'єкта малого та середнього підприємництва, крім тих що не мають право на таку підтримку відповідно до законодавства; джерелами фінансових ресурсів є публічні фонди грошових коштів; принципами державної фінансової підтримки є: ефективність, доступність, відкритість та прозорість, створення рівних можливостей, недопустимість порушення здорової конкуренції; метою

державної фінансової підтримки підприємництва є створення, розвиток малого та середнього підприємництва та задоволення публічного інтересу (С.102-103 дисертації.)

Цілком логічним видається висновок зроблений здобувачкою що поняття державна допомога суб'єктам господарювання є ширшим ніж фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Як позитив, хочу відмітити пропозиції авторки щодо внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів. Наприклад, доповнити статтю 17 Закону України № 4618-VII положенням, що «Фонди підтримки малого та середнього підприємництва можуть утворюватись в якості цільового рахунку в межах державного чи місцевого бюджету» (С. 165 дисертації). Зазначу що дані пропозиції мають чітке та достатнє обґрунтування.

Третій розділ «Податково-правове регулювання фінансової підтримки малого підприємництва в умовах фінансової кризи» присвячений реалізації податкової політики як напряду фінансової підтримки малого підприємництва в умовах фінансової кризи. Із результатів проведеного дослідження здобувачка цілком слушно констатує, що інколи податкові пільги стають відповіддю держави на фінансові кризові кризи, у т.ч. спричинені пандемією чи війною, інколи за допомогою пільг влада намагається залучити інвестиції. На жаль, але не лише в Україні, разові фіскальні послаблення бувають результатом лобіювання інтересів великого бізнесу.

Здійснивши аналіз правового статусу органів податкового контролю в сфері надання державою фінансової допомоги малому підприємству Олена Миколаївна робить висновок, що виключно поєднання модернізації роботи контролюючих органів та підвищення податкової культури суб'єктів малого підприємництва може забезпечити ефективність функціонування вітчизняної податкової системи сьогодні. Під час формування та реалізації податкової політики не можна відступати від принципів верховенство права, транспарентності (прозорості), балансу приватного та публічного інтересу, обґрунтованості, добросовісності та розсудливості, пропорційності,

ефективності. Податковий контроль суб'єктів малого підприємництва має відбуватися завдяки компетентності, професіоналізму, некорумпованості та відповідальності посадових осіб.

Кожен розділ дослідження завершується висновками в яких надаються конкретні пропозиції та рекомендації. Висновки відповідають отриманим результатам, завданням та меті дослідження, мають вагому аргументацію, належним чином обґрунтовані і характеризуються високим рівнем достовірності.

Список використаних джерел складається з 226 посилань на реферовані джерела у вітчизняних, міжнародних виданнях та нормативні акти.

Все викладене вище дозволяє зробити висновок, що дисертація Мироненко-Шульган О.М. відповідає встановленим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання - розробку науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи, вироблення пропозицій та рекомендацій, що ґрунтуються на досягненнях вітчизняної та зарубіжної практики.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Мироненко-Шульган О.М. на тему «Правове регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи» слід використовувати в практичній діяльності державних органів, для подальшого наукового дослідження; при підготовці наукових публікацій та монографій та в освітньому процесі юридичних закладів вищої освіти.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Мироненко-Шульган О.М., маю нагоду звернути увагу на окремі дискусійні питання, які, на мою думку, потребують додаткової аргументації та спеціальних пояснень під час публічного захисту:

1. Тема дисертаційного дослідження присвячена проблематиці правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи. Темою передбачено дослідження кола суб'єктів: з однієї сторони - суб'єкти що надають підтримку (інститути державної влади) та суб'єкти на які розповсюджується така підтримка – суб'єкти малого підприємництва. Робота значно покращилась би, якби було проаналізовано систему органів що здійснюють свої повноваження в сфері надання фінансової підтримки конкретному суб'єкту підприємництва і з характеристикою їх правового статусу в зазначені сфері. У роботі характеризується тільки контролююча функція уповноважених органів.

2. Розділ 2 дисертаційного дослідження присвячено правовому забезпеченню фінансової підтримки малого підприємництва в Україні, що є більш широким поняттям ніж зазначена тема дисертаційного дослідження. Очевидно, здобувачці треба було обмежити сферу свого дослідження рамками фінансової підтримки виключно в умовах фінансової кризи.

3. Дисертанткою винесено окремі положення як новизна даного дослідження, які сформовано, на мою думку, не зовсім коректно: наприклад, запропоновано принципи державної допомоги суб'єктам господарювання та дана їх характеристика, серед яких непорушення принципів здорової економічної конкуренції. Звучить не зовсім логічним: принцип непорушення принципів.

4. Дисертантка у своїй роботі виділяє фонди, що мають значення в контексті державної підтримки малого підприємництва, а саме на публічний децентралізований цільовий позабюджетний фонд та публічний централізований цільовий бюджетний фонд.

Вважаємо, що авторці потрібно більш детально деталізувати розмежування між вказаними фондами та, в разі потреби, акцентувати увагу на доцільності їх виокремлення в рамках тематики дослідження.

5. Авторка, надаючи визначення поняттю державна допомога, формулює її відповідні принципи, але, вважаємо, що окремий механізм надання такої допомоги не висвітлено, тому саме поняття залишається абстрактним. Вважаємо

за доцільне навести конкретні приклади державної допомоги та зазначити які саме джерела такої допомоги держава використовує для підтримки малого підприємництва із характеристикою конкретних нормативних актів, що регулюють таку підтримку.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Мироненко-Шульган О.М, на тему «Правове регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

ВИСНОВОК

про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Мироненко-Шульган Олени Миколаївни на тему «Правове регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати що відрізняються новизною в дослідженні правового регулювання фінансової підтримки державою малого підприємництва в умовах фінансової кризи, за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44), а її автор Мироненко-Шульган О.М.

заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

**доктор юридичних наук, професор
професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
Національної академії
Служби безпеки України**

Андрій НОВИЦЬКИЙ